

Kertész Ákos első novelláskötete 1962-ben jelent meg, azóta antológiákban, folyóiratok, lapok hasábjain találkozhatunk elbeszéléseivel. Most első, mégpedig figyelemre méltó regényével jelentkezett a fiatal prózaíró. Úgy véljük, értő olvasókra talál ez a regény, hiszen hősének, Bognár Vincének sorsában azok útját ábrázolja, akik a felszabadulás után kerültek faluról a fővárosba, s a gyárakban, üzemekben lettek emberré. Bognár Vince otthagyja faluját, s Budapesten — albertleben lakva — ismerkedik az élettel, a gyárral. Mit nyújt a főváros eleinte a fiatal munkásnak? Napi nyolcórái kemény munkát — a normarendezések időszakában, esténként csavargás a kocsmákban, kétékes helyeken, néha mozi, egy-két könyv, az egyetlen „barát” a falubeli maszkek szabóságé, aki a vágányok világába, prostituáltak társaságába viszi szórakozni. A gyárban Vincének legfőbb atyai barátja és tanácsadója az úrból lett munkás, aki az „érdekemberek vagyunk” magatartást sugallja az amúgy is magábforduló, a pesti nyelvvél is nehezen barátkozó parasztleánynek. A kommunista Krajczi Miklós sem tud igazán jóbarátjává szegődni, hiszen Krajczi-nak családja van, s egyetemre is jár. Vince igyekszik alkalmazkodni az új életformához, de igazában mindig esetlennek, kívülállóknak érzi magát környezetében. Megismerkedik Gabival, egy elvált fiatalasszonnyal — a regény tulajdonképpen kettejük furcsa szerelmének története.

Vince zárkózott egyénisége szerencsésen bomlik ki az író tolla nyomán, töprengéseiből érdekes fontolgató, nyugodt, szép élet után vágyódó embert ismerünk meg. „Az ember csak töpreng, eszi magát, néha majd szét pattan a feje. Mikor az is bolond, aki a mai világban nősülésre gondol, ő meg ráadásul elvált asszonnyal keveredett össze; más néhány évig meghúzza magát, azalatt összespórol valamit, neki meg itt van indulásnak a gyerek, aki már ma is szagattja a ruhát, mi lesz később, ha focizni jár, iskolába kerül, hogy viszik együtt valamire?” — tépelődik a hős, akinek „szerencséje lett mindenhez, anube fogott, csak a nők terén nem volt szerencséje”. Kertész Ákos némiképp predestinációként hirdeti alakjáról „szerencsétlenségét”, s valóban igazolja is a jóslatot. Gabival való vívódó kapcsolatuk tragédiát szül. Jelentkezik az asszony egyik lánykori udvarlója, s az asszony a két férfi között ingadozik. Vince ugyanis, noha együtt él az asszonnyal, házassági terveket nem említi, s egy rövidebb elhídegtült időszak elég a

régi udvarlónak ahhoz, hogy feleségül vegye Gabit. Az asszony azonban később visszazökik Vincéhez, ezt megtudva a férj, megöli az asszonyt. Mindezt igényes eszközökkel ábrázolja az író, jórészt a hős gondolataiból ismerjük a cselekményt. A tragédia forrása Vince fontolgató természetete, határozatlansága, ez sodorja szerelmüket, sorsukat ilyen végletes megoldás felé. Mindez adódik Vincé jelleméből, abból a jól érzékelhető önmagával, céljaival is bizonytalan magatartásból, amely gátolja a cselekvésben. Környezete sem tud olyan erővel hatni rá, hogy céltudatosabbá tegye. Átmeneti típus: munkája a nagyvároshoz köti, annak sikátorbeli erkölcsseit, a periferián élő emberek világát idegenül szemléli, de falusi környezetének kicsinyes individualizmusát, szokásait is túlnövi már, s nem talál utat a Krajczi Miklóshoz hasonló öntudatos, tisztavilágú kommunista munkás életformája felé — egyelőre. Mert a regény minden sora azt sugallja: így — határozatlanul, önző, kicsinyes életcélokot felállítva, sikátorba húzódva — nem lehet élni. Az emberibb életért ott kell hagyni az önzés sikátorát.

Kertész Ákosnak sikerült e típusok jellegzetes vonását megragadni, s az ötvenes évek problematikájának, emberi és társadalmi atmoszférájának hiteles ábrázolását nyújtja sorsának kibontásában.

A regény művészi színvonala egyenetlen. A szereplők gondolatait pl. harmadik személyben olvashatjuk, s ezt a közlési réteget gyakran felbontja — többnyire indokolatlanul — az első személyű közlés. A faluról jött hős tanulja a pesti nyelvet, a párbeszédekben szövege érdekes, ízes fordulatokat használ, sajátosan keveri a falusi és a jászseleket. De Kertész Ákos az írói közlések során is gyakran él olyan kifejezésekkel, amelyek már nem egyénítik a hőst, a felesleges vagánykitételek és nyers fordulatok sok esetben funkciótlan elemeknek hatnak. Végetűl szerkesztésbeli gyengeségnek érezzük a főszereplő előéletére vonatkozó részek tálalását — a regény amúgy is némilg terjedős —, mindezt már nem is az író számlájára, inkább a lektoréra írjuk. A *Sikátor* művészi hiányosságai a kezdő regényíró számlájára írhatók, a tartalmas téma gondosan megmunkált fejlődésrajzba ágyazása azonban Kertész Ákos vitathatatlan tehetségének ígéretes fejlődését bizonyítja. (*Szépirodalmi Könyvkiadó* 1965.)